

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Barmhartigheid - geen offerande

In liefde heb Ik behagen en niet in slachtoffer.

(Hos. 6 : 6a)

Barmhartigheid wil Ik en geen offerande.

(Matth. 9 : 13a; 12 : 7m).

Kwade herders — dat waren de Farizeeën. Daarom hadden ze er geen begrip van, wat de Heiland naar tollenaars en zondaars dreef. Ze moesten het éérst-nodige nog leren.

Gaat heen en leert, wat het betekent: Barmhartigheid wil Ik en geen offerande.

Dat stond in hun Bijbel. Want Jezus haalt hier een woord uit de profetie van Hosea aan. En ze lazen toch Mozes en de profeten wel.

Ja, maar hier hadden ze overheen gelezen, zoals ze met al hun Schriftkennis heenlazen over zo heel veel wat de HERE zegt. Ze lazen de Schrift met een sluier over hun hart. Ze leefden niet uit het geloof in het evangelie.

En voor mensen, die uit de wet leven, is dit ook wel een vreemd woord. In liefde heb Ik behagen en niet in slachtoffer, in kennis van God en niet in brandoffers.

Maar slachtoffers en brandoffers werden toch gebracht naar de wet? De HERE had toch de offeranden geboden?

Natuurlijk wilde God graag de offers, die Hij Zijn volk geboden had. Want die waren een teken van de blijde aanvaarding van Zijn genade in Zijn verbond.

Maar de HERE had géén offeranden geboden in de zin, waarin Israël ze vaak bracht. Dat waren offers, waarin Hij géén behagen had. Want dat waren offeranden, die een juk waren en waardoor men iets voor zichzelf trachtte te bereiken. Waardoor men rechtvaardig voor God werd.

Nergens veroordeelt de HERE in Zijn Woord de offers, die Hij heeft ingesteld.

Ook niet in dat woord uit Hosea. Maar de HERE veroordeelt daar op de scherpste manier een godsdienstigheid, waarbij men de uiterlijke handelingen in de puntjes verricht, terwijl de liefde ontbreekt. Want dat is het eigenlijke van de wet. Zoals de Heiland het zegt in Matth. 23: Wee u, Schriftgeleerden en Farizeeën, want gij geeft tienden van de munt, de dille en de komijn en gij hebt het gewichtigste van de wet verwaarloosd: het oordeel en de barmhartigheid en de trouw.

Dat is ook duidelijk, als we de profetie van Hosea lezen. De HERE klaagt daar, dat er geen trouw, geen liefde en geen kennis van God is in het land. (4 : 1). De HERE is erg boos op Zijn volk. Hij zegt: Wat zal Ik u aandoen, o Efraïm? Wat zal Ik u aandoen, o Juda? (Zoals een vader, die door alles heen is, kan zeggen: Wat moet ik je dóén?). Immers uw liefde is als een morgenwolk, en als een dauw die in de vroegte vergaat. (6 : 4).

Dat zag de HERE in de kerk van die dagen: de trouw ontbrak en de liefde; er was broederhaat. Maar de offers werden gebracht

in menigte. Daar ontbrak het niet aan. Met die offers wilden ze gerechtigheid kopen.

En dan zegt de HERE: In liefde heb Ik behagen en niet in slachtoffer, in kennis van God en niet in brandoffers.

Zoals een vrouw, die de geschenken van haar man heerlijk vindt, omdat ze er zijn hart in proeft — als die man ontrouw wordt en dan met cadeautjes komt aansjouwen, zegt: Geef me je hart en schiet maar op met je cadeautjes.

Zó haat de HERE het leven uit de wet, waarbij Zijn volk niet ziet de genade en de barmhartigheid van God.

Want God is Zelf barmhartig. Zó barmhartig, dat Hij verloren zondaars zoekt met het evangelie van Jezus Christus, omdat Hij er lust in heeft om hen te redden van de zonde en van de dood.

En omdat Zijn volk leeft van de barmhartigheid Gods, daarom wil de HERE, dat Zijn volk ook barmhartig is. Niet aan drukke godsdienstigheid, maar aan barmhartigheid is het te zien, of wij het evangelie van Gods genade geloven.

Onze Heiland heeft in grote barmhartigheid tollenaars en zondaars gezocht. En die zondaars hebben in Hem nooit iets anders gezien dan Zijn liefde. Ook als Christus toornde, was het de toorn van Zijn liefde.

Maar mensen, die uit de wet leven, zijn hard.

Let maar op de eerste verzen van Matth. 12. Daar heeft de Here Jezus datzelfde woord uit Hosea nog eens voorgehouden aan de Farizeeën.

Jezus ging op een sabbat door de korenvelden. Toen kregen Zijn discipelen honger en ze begonnen aren te plukken en te eten. Dat was de Farizeeën een doorn in het oog. Want dat mocht niet volgens de wet. Daarom zeiden ze tot de Here: Zie, Uw discipelen doen wat men op sabbat niet mag doen. Die discipelen van Jezus schonden de sabbat. Dat was verschrikkelijk. Zij zouden liever honger lijden dan de sabbat schenden. En ze velden een hard oordeel over Jezus' leerlingen, omdat ze zich niet hielden aan de wet.

Maar de Here Jezus vond het niet erg. Want Zijn discipelen hadden honger. En dan mochten ze gerust eten van de korenvelden op sabbat. Want dat liet de hemelse Vader groeien voor Zijn kinderen. Jezus was barmhartig voor Zijn discipelen. En Hij zei tot de Farizeeën: Indien gij geweten hadt, wat het zeggen wil: Barmhartigheid wil Ik en geen offerande, dan zoudt gij geen onschuldigen hebben veroordeeld.

Zalig het volk, dat leeft van de barmhartigheid Gods.

Dat volk wordt een licht in de wereld.

Want het leven uit de wet maakt de kerk tot een aanfluiting, maar het leven uit het geloof in de genade Gods maakt de kerk tot een predikster van goede boodschap, omdat Jezus Christus in haar gestalte krijgt.

Hasselt

J. Waagmeester

Over de ware eenheid der kerk

de gelovigen moeten één zijn

Een van de dingen welke God zijn kinderen met de sterkst mogelijke klem op de ziel bindt is dat ze reeds nu, in deze wereld, in de volste en rijkste zin van het woord één zullen zijn.

Men hoeft maar weinig van de Schrift te verstaan om onder de indruk te komen van de ernst waarmee God de gelovigen tot deze eenheid oproept.

Alle ware gelovigen, zo predikt de Schrift, hebben één God, die hun hemelse Vader is. Omdat God hun aller Vader is, zijn ze allen Gods kinderen. En ten gevolge van dit kindschap werden ze ook allen **broeders en zusters** van elkaar.

De gelovigen, zo horen we voorts, hebben ook allen één Heer Jezus Christus, die hen gelijkelijk kocht met zijn bloed, reinigde van alle zonde en hen doet samengroeien tot het **éne „lichaam”** waarvan Hij het Hoofd is.

En in alle gelovigen, zo wordt ons daarbij tegelijk voorgehouden, woont en werkt bovendien één Heilige Geest, die hen allen op de innigste wijze verbindt met hun verheerlijkte Heiland in de hemel, zo deel geeft aan Christus en het volle heil dat Deze voor hen verwierf, hen in alle waarheid leidt en hen,

in gebondenheid aan het Woord van God, doet wandelen in de vreze des HEREN.

Als effect, als vrucht van de eenheid welke er zo tussen de gelovigen bestaat krachtens hun kind-zijn van God, de Vader, hun verlost zijn door Jezus Christus en hun vervuld zijn met de Heilige Geest, moeten de gelovigen zich nu ook met-ter-daad als een eenheid **openbaren**.

Zij moeten één-zijn in hun standvastig geloven in en liefhebben van God en hun Zaligmaker Jezus Christus;

in hun alomvattende liefdedienst ten opzichte van elkaar;

in hun strijd tegen Satan, wereld en eigen vlees;

in hun gemeenschappelijk getuigen — met woord en daad — van hun Verlosser in deze wereld;

in hun gespannen verwachten van de wederkomst van hun Heer en Heiland op de wolken.

Deze manifestatie van hun eenheid achtte Christus van zó overweldigend grote betekenis voor zijn steeds voortgaand verlossingswerk, dat Hij in zijn laatste gebed vóór zijn gang naar het kruis, zijn nederdaling in de eeuwige dood, uitdrukkelijk daarom bad.

Voor al dit eenheidsbetoon van zijn discipelen smeekt onze Heiland daarom van zijn

Vader af als loon op zijn arbeid. Hij spreekt het in die bede open en duidelijk uit, dat de vrucht van zijn arbeid vooral van de openbaring van de eenheid zijner discipelen afhankelijk is. Vader, zo komt het dan immers uit zijn hart, „Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor hen, die door hun woord in Mij geloven, opdat zij allen één zijn, gelijk Gij, Vader, in Mij en Ik in U, dat ook zij in Ons zijn; opdat de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt”.

allerlei schending van de eenheid

Een van de meest trieste en onheilvolle verschijnselen in de kerkgeschiedenis is dat het er met de eenheid, de door God gegeven en gevraagde eenheid der kerk veelal zo elendig voorstaat.

Altijd weer ziet men tweërlei gebeuren.

Aan de éne zijde wordt namelijk die eenheid geschonden doordat in de kerk gemeenschap wordt gezocht en gehandhaafd met hen die niet door een waar geloof in Jezus Christus zijn ingelijfd.

Dat gebeurt als de kerk tolerant is ten aanzien van de ketterij, de heterodoxie en zij in haar gemeenschap opneemt en ongehinderd laat voortleven mannen en vrouwen die hardnekkig weigeren te wandelen in de wegen des HEREN. Als de kerk zo doet verplaatst ze wat haar betreft de muren welke God om zijn kerk bouwt en wil gebouwd zien. Ze maakt die dan ruimer, wijder dan op het bestek van „Gods gebouw” staat aangegeven.

Dat wil zeggen: mensen die, met hoeveel zonden en gebreken ook, toch in Jezus Christus als in hun Verlosser geloven en dus hun zaligheid alléén in Hem zoeken.

De kerk die deze zonde doet is intolerant ten opzichte van de ware kinderen van God en daarom en zo ook tegenover de waarheid Gods. Als een kerk in deze zonde leeft bouwt ze eigenmachtig de muren der kerk enger dan God dat doet. Ook deze overtreding van Gods wil ten aanzien van de eenheid der kerk is een groot kwaad in de ogen des HEREN en een ramp voor de kerk zelf.

De situatie ten aanzien van de echte, de ware eenheid van de kerk is dikwijls evenwel nog gecompliceerder.

Het kwam en komt namelijk dikwijls voor dat een kerk de beide gesignaleerde overtredingen ten opzichte van de eenheid van de kerk Gods tegelijk bedrijft. Als een kerk zich aan deze dubbele overtreding schuldig maakt komt het bij haar zowel tot een zondige „uit”-bouw als tot een even zondige „in”-bouw van de kerkmuren. Er waren en zijn kerken welke inderdaad haar muren zowel buiten als binnen de door God en zijn Christus gewilde en gegeven ommuring van de Una Sancta hebben opgetrokken. Naar de kant van de dwaling en het zondige leven bouwt zo'n kerk dan haar muur **buiten** die van de éne, heilige, katholieke kerk van Jezus Christus. Maar naar de kant van de „ware leer”, het evangelie van Christus Jezus en de ware gelovigen trekt zo'n kerk haar muur **op dwars door de kerk van God heen!**

Het is inderdaad vaak zo, dat als een kerk tegenover de dwaling en de zonde tolerant is, zij tegenover hen die heilig naar het Woord Gods begeren te leven intolerant wordt. Trouwens als een kerk tolerant wordt ten opzichte van het loslaten van het Woord van God moet zij wel intolerant worden ten aanzien van hen die binnen de muren der kerk de antithese tussen wat uit God en dat wat uit de mensen is niet willen verdoezelen!

Ook in onze tijd zien we in de christenheid allerwege het tweërlei schenden van de door God en zijn Zoon Jezus Christus zo vurig begeerde ware eenheid der kerk. En het

komt misschien meer dan ooit in samenhang en samengang met elkaar voor.

Er heerst overal de tolerantie ten opzichte van de dwaling, de heterodoxie, de ketterij, het loslaten van het onfeilbare woord van God. Maar tegelijk openbaart zich ook allereerste de intolerantie tegenover de mannen en vrouwen die onwrikbaar willen vasthouden aan het geloof dat eenmaal de heiligen is overgeleverd en daarom roepen om de feitelijke, de werkelijke erkenning van het absolute gezag van het in de Schrift tot ons komende Woord van God.

Tengevolge van deze beide onrustbarende verschijnselen ziet men nu enerzijds een steeds in omvang toenemende éénwording van kerkelijke gemeenschappen die niet één zijn ten aanzien van het geloof in de Christus der Schriften.

En anderzijds beleven we het benauwende verschijnsel van de blijvende of zelfs toenemende verdeeldheid en verscheurdheid van hen die pretenderen te geloven in de drieënige God en in Jezus Christus als de enige en volkomen Zaligmaker en die in alles begeren te leven uit het Woord van God voor het volstreekte gezag waarvan zij zonder enige reserve zeggen te buigen.

Het is in deze situatie wel nodig zich steeds weer te bezinnen op wat God ons omtrent de eenheid, de ware eenheid van de kerk, van zijn kerk, zegt.

We willen in een aantal zelfstandige artikelen daarover enkele opmerkingen maken.

de brief over de kerk

Van grote diepte en daarom van bijzonder belang is wat de apostel Paulus over de eenheid der kerk schrijft.

Hij doet dat vooral in de brief aan de Efeziërs.

Zoals hij in zijn epistel aan de Romeinen het mysterie van Gods genade predikt, het wonder van de rechtvaardiging van de goddelozen, zonder de werken der wet, alléén door het geloof, zo ontsluit hij in de brief aan de Efeziërs het geheimenis van de kerk Gods.

In de brief aan de Romeinen heeft Paulus vooral het oog op de afzonderlijke gelovigen. Hij spreekt over hun rechtvaardiging, hun heiliging, hun verlossing. Maar in de brief aan de Efeziërs gaat het vóór alles over de totaliteit, over de kerk. De kerk van Christus is het centrum en de periferie van deze brief, haar eigenlijke en enige inhoud.

Het is de vraag of de kerk deze brief wel ooit goed heeft verstaan.

Men heeft wel eens gezegd dat de kerk de brief aan de Romeinen pas in de tijd der reformatie goed heeft ontdekt, maar dat de tijd waarin dat met de brief aan de Efeziërs zal geschieden blijkbaar nog komen moet. Maar, zo werd aan deze opmerking toegevoegd, als God het aan zijn volk geeft deze brief werkelijk te verstaan Hij midden in de chaos van deze tijd op indrukwekkende wijze de rots zichtbaar zal maken waarop de Heer zijn gemeente heeft gegrondvest zó dat de poorten der hel haar niet kunnen overweldigen.

Paulus spreekt in deze kleine, maar ongehoorlijk inhoudrijke brief dus over de kerk, de gemeente van God.

De kerk, zo predikt hij, stamt uit de eeuwigheid en is ook voor de eeuwigheid bestemd. Ze is een schepping van de Vader, door de Zoon, in de Heilige Geest. Ze vormt de kern van de raad Gods. Ze is de machtige werkelijkheid welke het brandpunt, het hart is van de mensheid, de wereld, de tijd en zelfs van de eeuwigheid. Ze is het grootste (her)scheppingswerk van God.

Vanuit de bovenaardse wereld waarin haar Hoofd resideert, leeft en werkt de kerk in deze wereld en in onze tijd onder alle volkeren. Ze wordt vergaderd, gevormd, onderhouden en geleid door haar Heer Jezus Chris-

tus. Maar zij is ook — moet althans zijn — het machtige orgaan waardoor de Here Christus vanuit de hemel door zijn Geest zijn in de volheid des tijds begonnen verlossingswerk naar zijn voleinding leidt. Met haar wortels vergroeid in Gods genade zoals die in Christus wordt geopenbaard heft zij haar kruin op naar de eeuwigheid, terwijl deze zich vertakt door alle volken en generaties van alle eeuwen.

Vóór de tijd zag God haar reeds als het beginsel, het hart van de tegenwoordige wereld. Na deze tijd zal zij er zijn als het hoofd, de kroon der nieuwe wereld. Nu is zij er als de aanvang der nieuwe mensheid, als de plaats waar God zijn liefde, zijn genade, zijn hart openbaart en zijn heerlijkheid zó doet schitteren dat de engelen er in stomme verbazing naar zien.

In deze brief aan de Efeziërs schrijft Paulus nu ook prachtige dingen over de eenheid der kerk.

C. V.

Kerkelijk Leven

* * Is de synode het kerkverband?

De vraag is spoedig beantwoord. De laatste synode is — thans naar ons aller oordeel — geëindigd en een volgende synode komt pas in 1967 samen. Een synode is er dus niet, maar de Gereformeerde kerken, wier synode was en niet meer is, zijn er nog wel. En alle afspraken tussen deze kerken blijven van kracht.

Een synode zonder de kerken die haar via haar afgevaardigden vormen, kan er niet zijn.

Maar de kerken kunnen er wel wezen zonder een synode.

En deze kerken oefenen haar kerkverbandelijke gemeenschap ook al is er geen synode. Zo kan elke noordhollandse predikant beroepen worden in een der groninger kerken. En elk predikant uit Zuidholland in Noordholland.

De synode is uiteen.

De kerken blijven.

Dat lijkt en is allemaal heel eenvoudig.

Maar men hoort heden ten dage dingen, die van deze eenvoud ver verwijderd zijn. Zo vernamen we dat we „aan de synode moeten gehoorzamen”, en dat wie het niet deed schuldig stond aan het vijfde gebod.

We vragen ons — ten eerste — aan welke synode we moeten gehoorzaam zijn? Aan die van Sneek-Utrecht 1942/1944, aan die van Amersfoort 1948 of aan die van Rotterdam-Delfshaven 1964? De vraag heeft zin. Immers al deze synoden behoren tot het verleden. En de vraag blijft: kan men aan een synode „gehoorzamen”, die was en niet is?

De synode van Rotterdam is er niet meer.

En al was ze nog wel dan zouden we haar nog niet hebben te gehoorzamen. Immers de synode is de synode van de kerken en de kerken zijn niet de kerken van de synode. Ook een nog zittende synode heeft niets over de kerken te zeggen. Zij staat niet BOVEN de kerken maar ontving een agendum van de kerken, werkt dat af en gaat heen. Dan bericht zij via haar Acta aan de kerken hoe zij haar agendum heeft afgewerkt, wat zij besloten heeft en de kerken toetsen die besluiten en verwerpen die als ze strijden tegen Gods Woord of tegen de kerkorde. Als de kerken bepaalde besluiten op deze wijze verwerpen, zijn ze niet „on gehoorzaam” — het vijfde gebod blijft hier volkomen buiten het gezichtsveld — maar ze doen wat te voren in artikel 31 was afgesproken.

Ze oefenen haar recht als vrije kerken. Zij verwerpt dan die besluiten niet omdat men Gode meer gehoorzaam moet zijn dan de mensen, want aan de mensen van de synode behoeven de kerken helemaal niet „gehoor-

zaam" te zijn. Wil men een vergelijking tussen de kerken en de synode dan denke men niet in de categorie van kinderen en hun vader, maar van twee of meer vennoten: zo is de verhouding tussen de kerken, die een synode hielden. Als de meerderheid der vennoten zich niet houdt aan hetgeen bij het aangaan van de vennootschap werd overeengekomen dan zijn de besluiten niet bindend, maar nietig. Geen kerk heeft gezag over een andere, het gezag van de kerk van A over die van Z is nul. Het gezag van vijftien kerken ener classis over de zestiende kerk is $15 \times 0 = 0$. En het gezag van tweehonderd en negen en veertig kerken ener generale synode over de tweehonderd en vijftigste kerk is $249 \times 0 = 0$. Dat zijn eenvoudige rekensommetjes uit de dagen der vrijmaking. Het a.b.c. der vrijmaking dat we vooral niet moeten vergeten.

Een tweede symptoom van het verlaten van het goede spoor is het volgende. De laatste particuliere synode van Noordholland ontnam aan de door een vorige p.s. van N.H. gedeputeerden het mandaat. Men kan dat juist of onjuist vinden: deze particuliere synode valt onder het oordeel der noordhollandse kerken en van geen enkele instantie buiten haar ressort. De noordhollandse kerken kunnen straks dit besluit harer p.s. goed- of afkeuren. Ook deze kerken hebben voor zichzelf te beslissen of zij zo de voor als na de terugroeping harer afgevaardigden te Delfshaven genomen besluiten voor vast en bondig zullen houden of niet. Zoals bijvoorbeeld de classis Hoogeveen dat uitmaakt voor de besluiten, die de synode nam inzake ds. A. Duits. De plaatselijke kerken van Noordholland besluiten of zij de besluiten van Rotterdam-Delfshaven, die haar aangaan voor vast en bondig houden, navenant doen de classicale samenkomsten in Noordholland, navenant doet dat de e.k.p.s. van dat ressort.

Maar het is pure synodocratie wanneer wordt gesteld dat de terugroeping van de afgevaardigden naar de generale synode revolutie zou zijn, ongehoorzaamheid, opstand. Ook al zou dit doen onjuist zijn geweest, revolutie was het niet. Hier heeft de ene particuliere synode tot de afgevaardigden van andere particuliere synoden gezegd: onze afge-

vaardigden kunnen in DEZE synode met U, afgevaardigden van andere particuliere ressorten, niet langer dit agendum afdoen. Zij heeft hier niet gesproken als mindere tegen een meerdere maar als GELIJKE onder GELIJKEN.

Het vijfde gebod blijft daar buiten.

Nog vreemder is dat wordt gesteld dat de p.s. van Noordholland door de terugname van het mandaat der noordhollandse synode leden het kerkverband met de overige Gereformeerde kerken in Nederland zou hebben verbroken. En dat er nu een kerkscheuring zou hebben plaats gehad. Terwijl voorts de kerken nu de keus zouden hebben: met de kerken van Noordholland die achter dat besluit van de p.s. staan TEGEN of met de andere kerken VOOR de synode. Want het is eerstens dwaas om te kiezen vóór of tegen een synode, die er niet meer is, die verleden, die geschiedenis geworden is. En ten tweede: een breuk tussen Noordholland en de synode is geen breuk tussen de kerken van Noordholland en de overige kerken. De synode is niet ident met de kerken. En ten derde: heeft Noordholland toen het zijn afgevaardigden naar DEZE generale synode terugriep ook gezegd: wij sturen nooit meer afgevaardigden naar enige volgende synode? Wij wensen met de andere Gereformeerde kerken nu en in de toekomst niets meer van doen te hebben?

Gesteld dat enige kerk buiten Noordholland het besluit tot terugroeping van de afgevaardigden zou afkeuren, zou dan deze kerk, b.v. die van Kampen, moeten zeggen: en nu kunnen wij met de kerk b.v. van Krommenie niets meer van doen hebben? Is dat nu geen kerk, geen Gereformeerde kerk meer?

Zo te spreken ware pure synodocratie.

Om de zaak nog duidelijker te stellen: als nu eens niet alleen de p.s. van Noordholland, maar alle particuliere ressorten haar afgevaardigden hadden teruggeroepen? Dan ware er geen synode meer geweest, maar de kerken waren gebleven. En dan was er later nog wel een synode, een andere, bijeengekomen.

Een synode is slechts een synode.

En een synode zijn de kerken niet.

Ook dat is a.b.c. der vrijmaking.

G. Visee

Groei van het protestantisme in Zuid-Amerika

Enkele maanden geleden heeft dr. John A. Mackay in een vergadering van zendingen in St. Paul, Minnesota, Ver. Staten, meegedeeld dat er tegenwoordig ongeveer 10 miljoen protestantse christenen in Z.-Amerika wonen. Dit betekent in dit grote werelddeel een enorme vermeerdering gedurende de laatste veertig jaren. Ongeveer een veertig jaar geleden — aldus dezelfde spreker toen hij in dit werelddeel als zending onder anderen, zijn werk mocht doen, lag dit getal niet hoger dan een 200 duizend. Het protestantisme is in dit werelddeel sneller toegenomen dan het getal van de bevolking.

Wij weten van dit werelddeel niet heel veel. Dit weten we dat de bevolking groten-deels van latijnse oorsprong, over het geheel genomen rooms is. Rooms in de zin zoals collega Visee in het nummer van 16 oktober in ons blad dit heeft getekend met gegevens uit een gesprek met een pastoor, die hij op reis in Frankrijk ontmoette. Geen tien procent van de mensen van de parochies van deze pastoor leefde nog kerkelijk mee. Allemaal nog wel gedoopt. Vrijwel alle huwelijken nog kerkelijk voltrokken. Allen kerkelijk begraven. „Maar levend geloof is er niet of nau-

welijks". Globaal genomen staat het er met het rooms katholieken in Spanje niet veel beter bij. En in grote landen als Brazilië en Argentinië is het navenant. Alles vrijwel zeker gedoopt. Huwelijken in de kerk voltrokken. Allen kerkelijk begraven. Maar levend geloof niet of nauwelijks. Die latijnse landen waarover de adem van het rooms katholicisme is blijven gaan, zijn tegenwoordig veelal verzonken in nihilisme en agnosticisme. Dit wil niet zeggen dat het met de landen waarover het licht van de reformatie van de zestiende eeuw is opgegaan, in onze twintigste eeuw er zo veel beter voorstaat.

In deze laatste landen is het geloof ook op retour. Landen als de Scandinavische, waar de reformatie van boven af door de staat is opgelegd, zijn voorbeelden van verstening en afval van het „protestantisme". Landen als Duitsland, Zwitserland, bakermat van reformatische prediking en geloof in de zestiende eeuw, zijn tegenwoordig landen waar in de officiële kerken de geest van het rationalistisch vrijzinnigdom of van het nieuw Bultmanniaans protestantisme of van het Barthianisme heerst. Terwijl in de angelsaksische landen waar de reformatie

TE BERDE

Gemeten naar elkaars opvattingen mogen we Kuyper een nationalist en Colijn een internationalist noemen. Ik schrijf uitdrukkelijk: gemeten naar de maatstaf van elkaars opvattingen. Vergeleken met Kuyper was Colijn een internationalist; vergeleken met Colijn was Kuyper een nationalist.

Kuyper een nationalist. In de eerste plaats omdat de internationale vraagstukken voor een belangrijk gedeelte buiten zijn eigenlijke belangstellingssfeer lagen. In de tweede plaats vooral omdat hij in zijn strijd tegen het liberalisme en rationalisme opnieuw een greep deed naar het historische, naar het organische, naar het nationale, naar het eigene.

In het denken van Kuyper stuit men steeds weer op deze zelfde hoofdmomenten. Tegenover het rationalisme stelde hij het christelijk geloof, tegenover de zintuigelijk waarneembare werkelijkheid poneerde hij de historisch gegroeide werkelijkheid, tegenover het kapitalistische individualisme hief hij de banier van de sociale, organisch gefundeerde orde. En zo ook stelde Kuyper tegenover het culturele en gevoelsmatige internationalisme het nationale, het volkseigene. Het nationalisme past dan ook gheel in het raam van Kuypers denkbeelden.

Wat is nu het kenmerkende van het nationalisme? Prof. Smitskamp heeft eens de volgende definitie gelanceerd: „nationalisme is het streven, de eigen natie in stand te houden en haar welzijn te bevorderen, op grond van de overtuiging, dat zij een zekere waarde vertegenwoordigt en een bepaalde taak te vervullen heeft".

Deze definitie is echter mijns inziens te neutraal en te ruim om er de concrete werkelijkheid mee te kunnen benoemen. In het nationalisme zit ook een trek, soms duidelijk aanwijsbaar, soms verborgen, die er toe leidt, dat de stand der internationale verhoudingen ondergeschikt wordt geacht aan de verwezenlijking van nationale doeleinden of nationale aspiraties.

Op deze laatste trek nu richt zich de critiek van Colijn. Het is goed hierbij te bedenken, dat Colijn in een andere wereld leefde dan Kuyper. Het Europa van na de 1ste wereldoorlog was een ander dan het Europa van daarvoor. De grote wereldoorlog had de nationalistische hartstochten fel doen opvlammen, en die waren met het sluiten van de vrede in 1919 bepaald niet gedoofd. Wij weten uit bittere ervaring wel beter.

In die situatie nu, in de wereld van na de 1ste wereldoorlog, heeft Colijn niet gearzeld om te waarschuwen tegen de verwoestende gevolgen van het nationalisme en om te pleiten voor herstel van een internationale rechtsorde, ook en niet in de laatste plaats op economisch gebied. Om die reden was Colijn dan ook een warm voorstander van de Volkenbond.

Het is alleszins de moeite waard, ook voor de problemen van vandaag, de denkbeelden van Colijn nog eens te overwegen. Duidelijk heeft hij deze geformuleerd in zijn bekende toelichting op het A.R. beginselprogramma, *Saevis tranquillitas in undis*, die in 1934 werd gepubliceerd. Het is frappant, dat het enige grote verschil tussen de toelichting van Colijn en die van Kuyper op het A.R. programma juist de paragrafen inzake de internationale vraagstukken betreft. Wij besluiten dit artikel met een citaat van Colijn:

„Zoo komen wij tot deze conclusie, dat elke staat zijn eigen, hem alléén betreffende zaken **zelfstandig** en **onafhankelijk** heeft te behartigen; dat hij een eigen taak en roeping heeft, die hij naar eigen wet en recht en naar eigen inzicht en verantwoordelijkheid heeft te regelen. En dat er **daarnaast** gemeenschappelijke aangelegenheden zijn, die alleen door de statengemeenschap, naar haar **eigen** recht, het **volkenrecht**, zijn te regelen, omdat de aard en de natuur dier zaken zulk een regeling noodzakelijk meebrengt, welke regeling het optreden van eigen bijzondere gemeenschapsorganen vergt".

v. O.

eens de geesten diepgaande heeft beïnvloed, het er al niet veel beter voor staat.

Waar komen in Zuid-Amerika die grote „veroveringen” van het „protestantisme” uit voort?

Niet uit de officiële protestantse kerken als de Presbyteriaanse, de Gereformeerde, de Lutherse, de Methodistische en de Baptistische.

De grootste veroveringen hebben volgens dr. Mackay, de Pinkstergroepen gemaakt, en die zendelingen, die geen betrekkingen onderhouden met de historische kerken. Dit laatste is keurig negatief uitgedrukt. Het wil zoveel zeggen als de zendelingen van sekten en groepen.

Dit heeft de historische protestantse kerken wel wat te zeggen. Verbazen moeten we ons er niet over. In de historische kerken is helaas, vaak weinig overgebleven van het schriftuurlijk beeld van de kerk van het nieuwe testament, van de Bruid van Christus, zoals zij in de Schrift wordt getekend. Het zijn instituten. We houden niet erg van dit woord. Maar we kunnen het niet missen om de situatie uit te drukken van vele historische protestantse kerken. Instellingen zijn het geworden. Vaak met mooie gebouwen en bureaux en deftige predikheren en fondsen en raden van advies voor dit en voor dat. Soort sociale instellingen die stellig wel wat goeds doen in de samenleving. Wellicht veel. Maar het evangelie is er maar schaars te vinden.

Boven genoemde theologieën hebben de boodschap van het evangelie geparalyseerd in deze kerken.

De Pinkstergroepen en andere groepen gaan gewoonlijk uit van een onvoorwaardelijk aanvaarden van de openbaring van de levende God in de heilige Schrift.

Dit is een ongekende kracht. Al verduisteren zij het evangelie door hun eenzijdigheden en dwalingen — zij komen met het goddelijk gezag van de heilige Schrift. Dr. Mackay is van mening dat vele van de Pinkstergroepen haar emotionele excessen van het begin, beginnen af te leggen. Hij acht dit voor een deel te danken aan de belangstelling die in deze kringen bestaat voor gereformeerde en puriteinse literatuur. Wij weten niet of dit juist is. Wel weten we dat juist in de angelsaksische wereld, waar de Pinkstergroepen haar oorsprong vinden, tegenwoordig heel wat oude gereformeerde en puriteinse geschriften — en van de beste uit deze kring — opnieuw worden uitgegeven in aantrekkelijke vorm en voor redelijke prijzen.

Ik wil in dit verband eens wijzen op het prachtige in ons land weinig bekende werk van de Engelse stichting „The Banner of Truth Trust”. Deze stichting o.a. onder leiding van de in Engelse Evangelische kringen zo bekende Ian Murray en J. I. Packer, gaf en geeft werken her-uit van de grootste en meest geliefde schrijvers uit de puriteinse periode van de zeventiende eeuw als Thomas Watson, William Gurnall, Thomas Manton, John Owen. Van de laatste zijn: „The Death of Death in the Death of Christ”. De stichting heeft terecht in een folder eens gesteld dat in het werk van deze mannen een diepte en zalving van de heilige Geest is, die in sommige opzichten onovertroffen is. Uit de achttiende eeuw herdrukken zij werk van Thomas Boston, Jonathan Edwards en John Newton en preken van Whitfield. Eenzijdige revival-figuren? Als men in staat is tot oordelen en onderscheiden kan men er veel van leren.

Uit de negentiende eeuw geeft de stichting werken van de grote gereformeerde theologen van Princeton uit de Verenigde Staten als de Hodges, vader en zoon, J. A. Alexander en werken van mannen uit de eerste pe-

riode van de Vrije Kerk van Schotland als Cunningham en ook van grote godvruchtige anglikaanse geestelijken als Chr. Bridges en J. C. Ryle. Uit onze twintigste eeuw geeft de stichting uit de „Systematic Theology” van Louis Berkhoff, die jarenlang in Grand Rapids aan het Calvin Seminary van de Christian Reformed Church, dogmatiek heeft gedoceerd en William Hendriksen's commentaar op het Evangelie naar Johannes.

Het her-uitgeven en opnieuw onder de mensen brengen van kostelijk werk van on-

voorwaardelijk schrift-gelovige gereformeerde en vrome predikers en schrijvers kan voor duizenden die door sektarische prediking tot de Christus gebracht zijn, alleen maar funderend in het rechte geloof werken. Dit werk is in onze eeuw van onvoorstelbare verwarring-in-de-christenheid, van de grootste waarde. Laten wij er aandacht aan geven en bidden dat de God aller genade het moge stellen tot een rijke zegen in verband met de komst van Zijn koninkrijk.

J. Meester

Aantekeningen bij de kerkenordening

VI

BEKWAAM OM TE LEREN

Dat een leraar der gemeente bekwaam moet zijn om te leren spreekt vanzelf. Paulus schrijft aan Timotheüs dat een opziener bekwaam moet zijn om te leren, maar hij zegt er niet bij waar de man zijn bekwaamheid vandaan moet halen. In het oude testament lezen we een enkele maal van „kinderen der profeten”, maar de gegevens daarvoor zijn zo vaag dat daaruit niets valt af te leiden met betrekking tot een opleiding voor een ambt in de kerk. Van profetenscholen wordt in het oude testament niet gesproken. De apostelen hebben hun opleiding gehad in hun omgang met Jezus gedurende enige jaren. Wanneer men daar wil spreken van de school van Jezus is mij dat wel, als men dan maar niet vergeet dat dat een heel andere school is geweest dan één van de scholen in onze dagen, waarvan er nu vele soorten zijn. Apollos was een man „machtig in de Schriften.” Waar hij dat vandaan had weten wij niet. De leemten in zijn kennis worden aangevuld door Aquila en Priscilla.

We zouden graag weten hoe de opleiding tot de dienst des Woords is geweest in de eerste eeuwen van de bedeling van het nieuwe testament, maar de gegevens daarover zijn weinige en als men alle gegevens verzameld heeft weet men het nog niet.

Omstreeks 1300 kwamen de universiteiten op waar men ook deed aan godgeleerde studiën. De paus legde er haastig beslag op en toen kwamen vandaar de leraren der kerk, de doctores ecclesiae. Daar vandaan kwamen mannen als Wessel Gansfort en Maarten Luther, mannen die in de wereld der wetenschap met ere genoemd kunnen worden, maar uit alles wat ik van de middeleeuwse universiteiten gelezen heb krijg ik de indruk dat de meeste studenten van hun studie niet veel maakten en dat aan die universiteiten op voorspraak en voor geld alles te krijgen was, ook wetenschappelijke titels.

In de eerste jaren van de Reformatie was er een groot gebrek aan predikanten. Handwerkslieden werden overhaast gesteld in het ambt van dienaar des Woords, en met hoe weinig men ook tevreden was, nog kon men niet in de nood voorzien. En al spoedig bleek het dat een enkele keer eens met een pakkende toespraak te komen heel wat anders is dan zondag aan zondag, jaar uit jaar in, voor een gemeente het Woord te bedienen. Wie het één kan, kan het ander nog niet. De mislukkingen waren vele. Meer dan een, te hoog gegrepen, ontmoedigd, verloor zich in de drank.

In 1575 werd de hogeschool van Leiden gesticht. Hoofddoel bij de stichting was de vorming van waardige en bekwame predikanten. Andere provinciën volgden het voorbeeld van Holland en West-Friesland. In Friesland kwam de universiteit voor Franeker, in Groningen die van Groningen, in Gelderland die van Harderwijk, in Utrecht die van Utrecht. Gelegenheden genoeg in ons kleine land voor een wetenschappelijke opleiding tot de dienst des Woords. Naar getuigenissen van buitenlanders die in de 16e en 17e eeuw onze universiteiten hebben bezocht was het onderwijs hier beter dan over het algemeen van de universiteiten in het buitenland. Maar dan moet het in het buitenland al heel slecht zijn geweest. Men verwachtte van de hogescholen in ons

land waardige en bekwame predikanten maar het is een teleurstelling geworden. Er zijn onder de predikanten die aan deze hogescholen zijn opgeleid wel die met ere de kerken hebben gediend, ook wel die zich een klinkeende naam verwierven, maar de regel was anders.

Leiden was er in 1575. Indien men een toevloed van studenten had verwacht, is die verwachting niet vervuld. De begeerte om predikant te worden was heel gering. Na enkele jaren van tobben ging men in Holland en West-Friesland arme jongens verzamelen die op kosten van de staten en van de steden werden opgeleid. Een dertigtal daarvan werd ondergebracht in Leiden in een internaat, het Statencollege genoemd. Ze kwamen daar als knapen van vijftien à zestien jaar. Als ze één en twintig waren moesten ze klaar zijn. Een knaap van vijftien jaar die daar aankwam om opgeleid te worden voor predikant moest bij aankomst enige kennis der waarheid hebben. Dit moest hij kennen: de Twaalf Artikelen, het Onze Vader, de Tien Geboden en iets van de Heidelbergse Catechismus. De Staten van de andere provinciën deden evenzo om hun hogescholen bevolkt te krijgen. Gaven van hoofd en hart heeft de Here onder alle standen gelijkelijk verdeeld. Kinderen van arme ouders hebben evenveel of even weinig gaven voor het beoefenen van de wetenschap als kinderen van welgestelde ouders. Maar welgestelde ouders lieten hun kinderen niet opleiden voor predikant. Het vooruitzicht dat hun zoon zijn leven lang zou opgesloten zijn in een afgelegen dorp, midden in de klei, of ergens op de heide, met bijna onbegaanbare toegangswegen in die tijd, schrikte hen af. Als ze hun zoon lieten studeren, lieten ze hem studeren in de rechten, waar meer mee te verdienen was. Maar die arme jongens dan? En de ouders ervan? Werden die bewogen door zuivere lust tot het opziensambt, door zuivere begeerte naar dat voortreffelijke werk? Dat zal wel eens voorgekomen zijn, maar het is ook waar wat het tijdschrift De Onderzoeker schreef: „Een kosteloze opleiding tot predikant, een jongmens moest daarin veel verleidelijks zien als er anders niet tegenover stond dan de schaaftank, de driestafel of de snijderstafel.”

Wat de voorziening van de kerken van goede predikanten betreft, hebben de hogescholen niet aan de verwachting beantwoord. Art. 19 van de kerkenordening zegt wel: „De gemeenten zullen arbeiden dat er studenten in de theologie zijn die door haar onderhouden worden”, maar er kwam niet veel van. Arbeiden dat er studenten in de theologie zijn houdt allereerst in dat de begeerte naar het predikambt gewekt wordt, niet alleen bij de armen maar ook bij de welgestelden, die de opleiding wel betalen kunnen. Wat de gemeenten daarvoor gedaan hebben weet ik niet, wel weet ik dat het gevolg gering was. En een enkele gemeente moge de kosten van opleiding van een jongeman die het niet betalen kon voor haar rekening hebben genomen, verreweg het grootste aantal van de gemeenten liet het graag aan de staten en aan de steden over om te zorgen dat het geld er kwam. Twintig jaar na de oprichting van de hogeschool van Franeker wordt in Friesland geklaagd over het „groot en droevich gebrek van goede dienaers.” In de andere provinciën was het niet beter. „Door sinistre affecten ende jonsten van bloetverwantschappen ende anders werden onbequame dienaers den kercken opgedronghen.” Een student die aan de hogeschool zijn tijd verboomeld had

kreeg toch wel zijn candidaatsbul al wist hij ook niets. „Jonsten” en geschenken vermochten veel. Van de hogeschool van Harderwijk werd spottend gezegd: „In Harderwijk verkoopt men blauwbessen, bokking en bullen om te promoveren”.

Wanneer zo'n boemelaar met een uit gunst verkregen candidaatsbul een plaats zocht in de kerk kreeg hij er wel één door gunsten en gaven. Er waren ambachtsheren die het recht van benoeming hadden en liever niet een predikant hadden die al te zeer aandrong op het leiden van een godzalig leven. Ook kwamen gevallen van simonie voor: als die beroepen wordt dan zullen de geschenken vloeien! En dan werd die beroepen al wist men ook vooruit dat hij onbekwaam was en het een mislukking moest worden.

Nu moet men niet denken dat alle schapen hongerig waren en blaatten om gevoed te worden met het levende Woord. De streken ten noorden van de grote rivieren waren onder het Roomse bewind altijd slecht verzorgd en hoe verder men naar het noorden kwam hoe meer verwaarloosd. Als er al eens een dorpspastoor was dan geloofde die het wel. De jeugd, halfvolwassen en heel-volwassen, ging niet naar de kerk maar kwam op zondag op het kerkplein samen om zich te vermaken. Bij de reformatie mocht de pastoor blijven als hij dominee wilde zijn. Meer dan één pastoor stemde toe. Er kwamen wat uiterlijke veranderingen en verder bleef alles bij het oude. De jeugd bleef zich vermaken op het kerkplein en maakte daar vaak zo'n lawaai, ook tijdens de kerkdienst, dat de dienaar des Woords zich nauwelijks of niet verstaanbaar kon maken voor het klein aantal hoorders dat was opgekomen. Dan werd eens weer geklaagd bij de heer van het dorp en hem gevraagd of hij niet wilde zorgen voor wat rust rondom het kerkgebouw tijdens de dienst. Die heer was vaak nog half of driekwart Rooms. Hij deed schone beloften, anders zou hij last krijgen met de hoge overheid, maar verder liep hij niet hard.

De kerken waren zo wijs geweest geen genoeg te nemen met een candidaatsbul door een hogeschool uitgereikt aan aanstaande predikanten. De kerken hebben de kerkelijke examens aan zich gehouden. Maar ook kerkelijke examens zijn geen waarborg. 't Is daarbij maar de vraag wat voor mannen de predikanten zijn die examineren. Niemand kan de eisen van het examen zo nauwkeurig omschrijven dat een examinerator niet heel veel speelruimte heeft en daarvan gebruik kan maken ten goede of ten kwade.

En ook wanneer aan de hogeschool ernst wordt gemaakt met de studie is dat geen waarborg dat er goede predikanten vandaan komen. Arminius was een ernstig student maar wij tellen hem toch niet onder de goede predikanten. Elias Annes Borger was zeer begaafd en heeft met ernst gestudeerd maar toen hij predikant was werd hij een voorloper van de vrijzinnigheid. De Roomse universiteiten zijn altijd bolwerken geweest van het Roomse bijgeloof en de universiteiten die niet Rooms zijn hebben meer gedaan voor het ongelooft dan voor het geloof. Wij zijn er niet wanneer we wetenschappelijk gevormde predikanten hebben. Wetenschap en geloof gaan wel eens samen maar veel vaker niet. De kerken hebben veel vertrouwen gehad in de Theologische Hogeschool in 1854 in Kampen opgericht en in de Vrije Universiteit, die er in 1880 is gekomen. Vergeleken met de ouderdom van de hogescholen van Leiden, Groningen en Utrecht zijn de Kamper School en de Vrije Universiteit nog erg jong, maar hoe kort ze ook nog maar hebben bestaan, de kerken zijn er allang in teleurgesteld.

De kerken willen geen andere predikanten dan die voor predikant zijn opgeleid aan een hogeschool, behalve de uitzondering genoemd in art. 8 van de kerkenordering. Dat staat niet in de kerkenordering, behalve dan dat men kan zeggen dat art. 8 door te spreken van mannen die niet gestudeerd hebben toch wel wijst naar de hogescholen als de gewone plaats waar de predikanten hun kennis vandaan hebben. Maar naast de kerkenordering hebben de synoden in de loop van de tijd honderden bepalingen en verordeningen gemaakt. Niemand kent ze en niemand is er in thuis, maar bij bepaalde gelegenheden wordt er uit opgediept wat men gebruiken kan. De synoden hebben vóór de vrijmaking bepaald dat iemand die zich aanmeldde voor het

classicaal examen het bewijs moest overleggen dat hij met goede uitslag het candidaats-examen aan de Theol. Hogeschool of aan de Vrije Universiteit had afgelegd. Zo'n bewijs noemt men de candidaatsbul. Na de vrijmaking is dat voor de vrijgemaakte kerken beperkt tot een candidaatsbul van de Theol. Hogeschool aan de Broederweg. Heeft iemand een candidaatsbul van een andere hogeschool dan moet hij naar de Broederweg om daar het examen over te doen.

Doordat de kerken een candidaatsbul eisen, uitgereikt aan een hogeschool, hebben ze zich voor de voorziening van predikanten afhankelijk gemaakt van de scholen. Toen in de middeleeuwen de universiteiten opkwamen was Rome er haastig bij om ze afhankelijk te maken van de kerk en Rome houdt ze nog van de kerk afhankelijk. Dat vind ik niet goed, dat is geen taak voor de kerk. De Gereformeerde kerken hebben juist andersom gedaan. Door te eisen dat iemand met goed gevolg aan een hogeschool gestudeerd moet hebben om predikant te kunnen worden hebben de kerken zich afhankelijk gemaakt van de scholen. En dat is ook niet goed. De band tussen kerk en school moge nog zo strak aangehaald zijn, Kampen (Oudestraat) heeft geleerd dat dat geen waarborg is. En dat de kerken nu afhankelijk zijn van slechts één inrichting voor hoger onderwijs heeft nog groter bezwaren, en gevaren.

Maar waar moet dan de bekwaamheid voor de dienst des Woords verkregen worden?

De Schrift zegt het niet en laat de kerken zelf zoeken naar de gelegenheid des tijds.

Art. 8 van de kerkverordening geeft geen uitweg voor de kerken om aan de afhankelijkheid van de scholen te ontkomen. Predikanten zijn gewone mensen en art. 8 heeft het over buitengewone mensen. Ieder jongmens die vlot een H.B.S. doorloopt kan ook de studie voor predikant volbrengen. En dat iemand vlot de H.B.S. doorloopt, is niets bijzonders. Art. 8 spreekt over wat bijzonders, van mannen die zó begaafd zijn dat ze ver uitsteken boven allen die vlot een H.B.S. of een gymnasium kunnen aflopen. Wie vlot een H.B.S. of een gymnasium kan aflopen behoeft zich al niet te schamen, maar art. 8 spreekt van mensen die daar nog ver boven uitgaan en studie niet nodig hebben. Art. 8 spreekt van singuliere gaven. Singulier betekent hier niet vreemd maar buitengewoon, buitengewoon grote en buitengewoon goede gaven.

De broeders ter generale synode van Den Haag 1891 hadden blijkbaar niet veel vertrouwen in die singuliere gaven. We lezen althans in de acta van die synode: „Zodra de candidaat (voor art. 8) voor de classis verschijnt zal de classis zich vergewissen van de mate zijner kennis. Naardat de classis deze broeder nu in dit examen bevindt zal zij aan een of meer dienaren de nadere leiding en voorlichting bij zijn studie kunnen opdragen, totdat de mate dier kennis voldoende zal worden bevonden. Daarna zal de classis voortschrijden om in 't privé te laten proponeren en aan deputaten opdragen hem te leiden bij het opstellen van predikatiën en hem nu en dan een dier predikatiën in hun bijzijn doen voordragen. En dan volge het eindoordeel van de classis waarbij zal worden vastgesteld of hij beroepbaar zal kunnen gesteld worden.” De synode van Den Haag 1891 maakt maar wat van art. 8 en ze maakt er iets anders van dan art. 8 bedoelt.

Art. 8 spreekt van mannen die niet gestudeerd hebben, de synode van Den Haag wil ze laten studeren en heeft het dan over mannen die nog niet eens zelfstandig kunnen studeren maar bij hun studie de leiding van predikanten nodig hebben. Daar is geen buitengewone begaafdheid voor nodig.

Art. 8 spreekt van mannen die kunnen preken zonder dat ze gestudeerd hebben, de synode van Den Haag heeft het over mannen die het preken nog moeten leren. Dat kan ieder mens leren die gewoon begaafd is.

Art. 8 heeft het over mannen die kunnen preken, de synode van Den Haag heeft het over mannen die zelfs nog leiding nodig hebben bij het opstellen van een preek. Art. 8 spreekt van mannen die buitengewoon zijn in godzaligheid. Zo'n man heeft toch zeker tien, twintig jaren met buitengewone belangstelling in de kerk naar preken geluisterd, en dat van verschillende predikanten. Als die nog niet weet hoe hij het aanpakken moet om een preek voor elkaar te krijgen is hij zeker niet buitengewoon begaafd.

Art. 8 spreekt van singuliere gaven, niet van een singuliere opleiding. Wat Den Haag 1891

VAN DE GEREFORMEERDE PERSVERENIGING „OPBOUW”

De leden die de contributie over het jaar 1964 nog niet hebben betaald worden verzocht, het bedrag ad f 2,50 te storten op giro 448367, ten name van de Penningmeester van de Gereform. Persvereniging „Opbouw”, van Lynden van Sandenburglaan 16 te Utrecht.

ervan maakt zijn geen singuliere gaven maar is een singuliere opleiding, en dan betekent singulier in dit geval vreemd en zeer gebrekkig. Tot verontschuldiging van de broeders van 1891 kunnen we zeggen dat de „kerkenordering” ondanks haar spreken over singuliere gaven, hen in die richting heeft gewezen. De kerkenordering spreekt van het instellen van proposities ter oefening van de mannen van art. 8. Art. 20 van de kerkenordering spreekt over de mannen van art. 8 als over personen die bekwaam geoordeeld zijn om tot de dienst des Woords te worden voorbereid. Bekwaam om tot de dienst des Woords te worden voorbereid is elke jongeman die op school behoorlijk meekomen kon. Daar is niets „singuliers” voor nodig. De broeders in de 16e eeuw spraken wel van singuliere gaven maar verwachtten er blijkbaar niet veel van.

K. Doornbos.

BOEKBESPREKING

Synopsis I, vertaald door ds. D. van Dijk, em. pred. van de Geref. kerk van Hollum (Am.).
Uitg. J. Boersma, Enschede.

De Synopsis purioris theologiae verscheen voor het eerst in 1625, zes jaar nadat de dordtse synode haar zittingen gesloten had. De auteurs waren de leidse hoogleraren Johannes Polyander, Andreas Rivetus, Antoninus Walaeus en Antonius Thysius. Het is een dogmatiek die in academische samenwerking van deze hoogleraren en de studenten ontstond en bleef het dogmaticale handboek voor de studenten der theologische faculteit gedurende de zeventiende eeuw. Het werd voor het laatst in 1881 in de latijnse taal uitgegeven door dr. H. Bavinck, toen nog chr. geref. predikant te Franeker. Thans ligt het werk voor het eerst in nederlandse vertaling voor ons.

Wat bewoog de vertaler tot deze uitgave? Voor de predikanten, die, uitzonderingen daargelaten, in hun gymnasiumtijd en gedurende de academische propaedeuse latijn geleerd hebben mag deze vertaling overbodig heten. Men mag aannemen dat zij het latijn voldoende kennen om dit werk te kunnen bestuderen. Voor de niet-latijnisten is de uitgave — het werk komt in twee delen die elk f 22,50 kosten — een riskante onderneming. Maar de vertaler dacht aan een bredere lezerskring. In zijn Naschrift verantwoordt hij zich aldus:

„De bedoeling van de vertaler is, dit boek in de landstaal aan de gehele Gereformeerde Gezindte in handen te geven, ter bevordering van een eendrachtig volharden in de leer der Apostelen, welke eendracht, thans zo zeer verstoord, in de hartelijke samenstemming van de opstellers van dit Overzicht onmiskenbaar aan de dag treedt. Door de invloed van onjuiste filosofische principes is een droeve verdeeldheid ontstaan. Laat ons wederkeren tot de Heere en Hij zal zich over ons ontfermen”.

Deze laatste zin en bede van de vertaler is van een religieuze geladenheid. De diepe ernst er van mag ons niet weerhouden haar kritisch te bezien. Wederkeren tot de Here betekent volgens ds. D. van Dijk terugkeer, althans in de dogmaticale theologie, tot deze Synopsis en zij is dan tevens terugkeer tot de leer der apostelen. Dat is een aanvechtbare stelling, waarover de apostelen, gesteld dat zij van dit werk zouden kunnen kennis nemen, zich zouden verbazen. Immers zij hebben nimmer wetenschappelijke theologie bedreven, nog minder theologische dogmatiek beoefend en hoezeer de intentie van de toenmalige leidse hoogleraren duidelijk geweest is een dogmatiek te geven, die in overeen-

stemming was met het dogma der Gereformeerde kerk en met de apostolische Schriften, de apostelen hebben in het door hen geschreven Woord Gods noch een kerkelijk dogma gegeven, noch minder wetenschap daaromtrent nagelaten, al werden beide — dogma en dogmatiek — eerst door hun geschriften mogelijk. De ongelukkige verdeeldheid van de „Gereformeerde Gezindte” is volgens de auteur gevolg van het verlaten van de dogmatiek dezer Synopsi, en van de invloed van verkeerde filosofische principes, waarbij hij met name aan Cartesius blijkt te denken. Hij ziet daarbij over het hoofd dat in deze Synopsi zelf weliswaar andere, maar daarom nog niet aanvaardbare wijsgerige principes een rol spelen, die van Aristoteles en Thomas van Aquino.

Hij zoekt met deze vertaling de Gereformeerde Gezindte. Klaarblijkelijk ook de niet-academisch gevormden. Daarmede had hij in zijn vertaling dan moeten rekenen. Het streefde en weinig lenige latijn van de zeventiende-eeuwse academie had hij in zó soepel nederlands moeten overbrengen dat het werk inderdaad voor breder publiek toegankelijk werd; en een aantal verklarende aantekeningen had de zin van het gebodene voor de door hem gezochte kring van lezers moeten ontsluiten. Noch het een, noch het ander is het geval.

Een voorbeeld.

Op blz. 110, in de locus „Over de mens geschapen naar Gods beeld” lezen we: „5. De eerste mensen zijn onmiddellijk door God geschapen, zowel wat betreft de werkzaamheid als de materie. En wel wat de werkzaamheid betreft, omdat zij door God geschapen zijn zonder enige medewerking van de Engelen. Wat de stof aangaat, omdat er óf geen, gelijk van de ziel, óf geen passende, geschikte en geeigende materie aanwezig was, gelijk voor het lichaam, als men de naaste stof daarvan in het oog vat”.

Dit nederlands is zwaar om te verstaan. Hier had o.i. hetgeen de latijnse tekst zegt door bredere omschrijving doorzichtig moeten worden. De latijnse tekst heeft: „V. Primi homines immediate a Deo sunt conditi, tum respectu efficientiae, tum materiae. Efficientiae quidem, quod a Deo conditi sine ulla Angelorum cooperatione. Materiae vero, quod vel nulla, ut animae; vel non habilis, apta et idonea, ut corpori, si proximam ejus materiam spectes, iis efficiendis subfuit materia”. Ed. Bavinck pag. 107/108.

Het is de vertaler blijkbaar ontgaan dat hier in de eerste zin niet het latijnse creati maar conditi is gebruikt, niet „geschapen”, maar „tot een geheel samengevoegd”. Daarmee is niet ontkend dat dit „tot een geheel samenvoegen” een scheppend samenvoegen was, maar wel geaccentueerd dat de schepping van de mens een scheppend samenvoegen van een onstoffelijke ziel en een stoffelijk lichaam was. Voorts wordt gezegd dat dit scheppend samenvoegen „immediate” geschiedde. Het woord duidt, naar uit het vervolg blijkt, tweeërlei aan. En wel eerst, bezien vanuit de scheppende werkzaamheid Gods, dat deze plaats had zonder de bemiddelende werkzaamheid van één of meer „scheppingsmiddelaars” waarbij hier dan nader aan engelen wordt gedacht. „Immediate” betekent hier „rechtstreeks”. De tweede betekenis is die van „middelloos”, en ziet op het feit dat God bij de schepping van de ziel in het geheel geen reeds geschapen materiaal gebruikte, en bij die van het lichaam geen „passend, geschikt en geeigend” materiaal, als men er op let dat het materiaal dat God (dus tóch!) gebruikte „stof uit de aardbodem” was.

Dat alles komt in de vertaling maar slecht uit de verf en is slechts duidelijk voor wie de latijnse tekst kan raadplegen.

Bovendien: al was de vertaling voor de bredere lezerskring, die de vertaler zocht, verstaanbaar, dan bleef nog de moeilijkheid, dat wie niet theologisch en wijsgerig geschoold is niet door heeft waartegen in deze stelling wordt stelling genomen, n.l. tegen de reeds in de dagen der apostelen opkomende gnostiek met haar aeonenwereld en een demiurg aan welke de schepping van deze „lagere wereld” werd toegeschreven. En deze gnostische conceptie werd gechristianiseerd door engelen de plaats van deze aeonen te doen innemen.

Voorts — en hier raakt onze kritiek de inhoud van de Synopsi zelf — de opstellers

gaan nog geheel uit van de dichotomische opvatting van de mens: de mens = een stoffelijk lichaam + een onstoffelijke ziel. En dat aldus: „10. Het lichaam van de eerste mens heeft God naar zijn wezen en al zijn delen het eerst geschapen en als een pottebakker uit het stof der aarde, of stof uit de aarde gevormd. Of het ook nog uit andere elementen is, zegt de Schrift niet, maar daar dit zo is, voornamelijk uit aarde met water doorweekt, moesten uit het overheersende deel de overige verstaan worden. In de stof echter was generlei kracht en geschiktheid om een lichaam te vormen, en dan zulk een, maar ze heeft dat alles van Gods almacht ontvangen” Van de ziel wordt gezegd: „18. Zij is dus uit God, niet als uit de materie en uit een voortzetting (tradux) van God of enig deeltje van Hem, maar als uit de bewerkende oorzaak en door zekere dichtere toenadering van natuur aan het wezen Gods en goddelijke eigenschappen. Hand. 17 : 28, 29. — 19. Zij is ook in het geheel niet uit enig wezen, hetzij hemels of tot de elementen behorende, geschapen of gemaakt, maar uit niets de eerste mens in het aangezicht, de mond en bijzonder de neusgaten ingeblazen, en door het inblazen geschapen, gelijk Augustinus zegt”. blzz. 111, 112.

Inderdaad: gelijk Augustinus zegt. Maar niet de apostelen noch hun Schriften. Hier zijn de gegevens der Schrift vermengd met en misduid door heidense filosofie en is vlijtiger geluisterd naar Thomas en Aristoteles dan naar de Schrift en... Calvijn.

Deze synopsis leert voorts dat déze „ziel” — die in werkelijkheid niet eens bestaat — van natuur onsterfelijk is. Als „argument” worden niet alleen tal van bijbelteksten aangevoerd, die het gestelde niet bewijzen, maar bovendien dat deze naar Gods beeld geschapen „ziel” als naar Gods beeld geschapen onsterfelijk is: „niets sterfelijks is het beeld van de onsterfelijke God”. blz. 113. Volgens deze logica zijn dus ook de „zielen” der verlorenen nog beeld van God.

Dat laatste, het beeld van God zijn, wordt zo verklaard dat de mens „een nauwkeurige afdruk van Hem is”. blz. 111. De verhouding tussen God en mens wordt dus gezien als die tussen een vorm en het door deze gevormde, een stempel en zijn afdruk.

Het zou ons te ver voeren verder op de inhoud van dit werk in te gaan. Dat ónze kennis van God zich tot Gods zelfkennis zou verhouden als een ectypische tot een archeotypische, is reeds door K. Schilder afdoende weerlegd.

We eindigen.

We zijn met deze vertaling niet blij.

De Synopsi purioris theologiae moge van betekenis zijn voor wie de geschiedenis van de dogmatiek, de Gereformeerde, wil bestuderen, ze is noch nuttig noch dienstig om de „Gereformeerde Gezindte” van nu te helpen in haar moeilijkheden. Dat kan slechts, voorzover de wetenschap hier een taak heeft, een eigentijdse wetenschappelijke theologie en wijsbegeerte, die nauwkeuriger luistert naar „de leer der apostelen”.

Eén ding mogen we in dit verband nog releveren. In onze artikelen over de sabbat in de vorige jaargang stelden we dat deze niet dateert van de schepping maar behoorde tot 't Horebverbond, dat, gelijk de brief aan de Hebreënen zegt, verdwenen is. 8 : 13 Deze onze mening werd door ds. Joh. Francke in De Reformatie en door prof. dr. L. Doekes in het Kerkblad voor Overijssel en Gelderland bestreden. Zelfs ergens op een kansel als „kettens” (!) gebrandmerkt. Dit werk van de Leidse academie acht ons gevoelen niet illegitiem, en de mening dat de sabbat van vóór Horeb dateert slechts „waarschijnlijk”. Voor óns gevoelen verwijst het naar Tertullianus' Adversus Judaeos. De door ons voorgestane gedachte, in ons blad vóór mij door drs. Venema reeds verdedigd, keert bij de oude „vaders” telkens terug bij hun bestrijding van de Joden, die het de christenen zijwaar aanrekenden dat zij geen wekelijks sabbat kenden. Zo ook bij Justinus Martyr, Dialoog met Trypho, hfdstt. 10 en 27.

G. Visee

ONTLUISTERING

Samuel Beckett - MOLLOY

— Samuel Beckett weet wat schrijven is. Niet voor niets behoort hij vandaag tot de grote beroemdheden in de wereldliteratuur. Wie uit zijn

Inhoud „Opbouw”

Barmhartigheid - geen offerande	J.W.
Over de ware eenheid der kerk	C.V.
Kerkelijk Leven	G.V.
Groei van het protestantisme in Zuid-Amerika	J.M.
Te Berde	v.O.
Aantekeningen bij de kerkenordeningen	K.D.
Boekbespreking	
Persschouw	
Kerknieuws	

boek 'Molloy' b.v. de pagina's heeft gelezen waarop hij beschrijft hoe de gelijknamige zwerfver tobt met het probleem zestien zuigstenen gelijkmatig te verdelen over de vier zakken die zijn kostuum rijk is en hoe hij uiteindelijk dit probleem oplost, behoeft in dit opzicht geen verdere documentatie.

Toch werkt het boek 'Molloy' litterair gezien als een anti-climax. Dat is een gevolg van de compositie. Het boek bestaat n.l. uit twee delen. Het eerste deel handelt over de zwerfver Molloy en diens zwerfverbestaan, verteld door hemzelf. Het tweede deel is ook in de ik-vorm geschreven. Aanvankelijk wekt de schrijver de indruk, dat hier iemand anders aan het woord is, Moran, die op een gegeven ogenblik een nogal mysterieuze opdracht krijgt zich met Molloy bezig te gaan houden. Pas tegen het einde van het tweede deel begint de lezer te vermoeden, dat Molloy en Moran niet twee verschillende personen zijn, maar slechts een en dezelfde figuur verbeelden en dat men om een chronologisch beeld te krijgen — eigenlijk zou moeten beginnen met het lezen van het tweede deel waarop dan het eerste aansluit.

Zolang het vermoeden dat Moran dezelfde is als Molloy nog niet is opgekomen en nog niet bevestigd is, werkt deze compositie hogelijk intrigerend. Zodra echter dit vermoeden zekerheid geworden is, voelt de lezer zich ontuchtend en bij de neus genomen. Het hele procédé is in feite niet meer dan een handigheid. Een origineel handigheidje en bijzonder goed gecamoufleerd, maar niettemin niet meer dan dat. Want de inhoud van het boek wordt er op geen enkele wijze door verdiept. Deze compositie brengt geen enkele nieuwe dimensie aan in het beeld van Molloy. De normale chronologische volgorde zou niets minder gegeven hebben. En onvermijdelijk voelt de lezer zich beet genomen.

Nu zou het kunnen zijn, dat dit precies Beckett's bedoeling is. Men zou — gezien de absolute zinloosheid van alles, die in dit boek stem krijgt — deze stelling kunnen verdedigen. Men zou kunnen poneren, dat Beckett deze compositie gekozen heeft om nog eens extra te benadrukken dat het zo kan, maar ook anders en dat uiteindelijk niets ergens toe leidt. Naar mijn smaak heeft hij dan echter wel overmatig veel zorg besteed aan dit procédé. De zorgvuldige wijze waarop Beckett de identiteit van Moran en Molloy slechts heel geleidelijk onthult en eigenlijk pas duidelijk laat worden nadat de laatste bladzijde gelezen is, wijst meer in de richting dat hij zijn lezers hersen-gymnastische oefeningen voorzet dan dat hij nog eens een dikke streep onder een massieve doelloosheid wil zetten. Trouwens, die streep is ook zonder meer al dik genoeg. En daarom blijft de lezer zitten met een paar knollen in zijn hand, waarvan hij aanvankelijk dacht dat het citroenen waren.

Knollen. Dat geldt ook van de „boodschap” van dit boek. En dan zeer beslist: voze en verrotte knollen. Door de uitgever wordt Beckett o.a. vergeleken met Kafka. Maar dat is werkelijk te veel eer. Kafka mag dan ziek geweest zijn, hij was in elk geval een interessante zieke. Het is boeiend zijn ziektebeeld te analyseren. Het is fascinerend naar hem te kijken en zijn gloeiende koortsogen te zien branden in hun diepe kassen en te luisteren naar zijn hese getormenteerde stem.

Beckett is ook ziek. Maar zijn ziekte is dodelijk vervelend en bovendien afzichtelijk. Bij Kafka ligt het leven onder een doem. En het adembenemende is, dat het leven wanhopige pogingen doet aan die doem te ontkomen, groteske pogingen die bij voorbaat tot mislukken gedoemd zijn. Maar bij Beckett doet het leven geen enkele poging meer. Leven is niets anders dan vegetatief weggroten. Ledematen verstijven, tenen vallen af. Met een doodluistering. En dat wordt aanvaard met een ontlust gelatenheid.

Molloy heeft nog een doel in zijn leven, maar hij weet niet waar dat doel zich bevindt en het interesseert hem eigenlijk ook helemaal niet. Hij slaapt zich maar wat voort. En het enige waarachtige levensteken in dit kleurloze leproze ontluisteringsproces is de onredelijke angst voor de onafwendbare dag waarop het bewuste weggrotten zal overgaan in een onbewust weggrotten.

Zo geeft dit boek als oogst niet meer dan een

paar vunze weke knollen die met heel hun oninteressante en afzichtelijke naaktheid liggen te vergaan in de modder van het bestaan.

En toch: sinds lang heb ik geen boek gelezen, dat me zo bezig hield als dit boek van Beckett. Dat bewijst niet alleen dat Beckett een groot schrijver is, maar ook dat zijn bleke ziekte niet een privé-afwijking van een zonderling betekent, doch een verschijnsel van onze tijd is. En dat is nog het ergste van alles.

M. R. v. d. B.

PERSSCHOUW

Een woord van prof. K. Schilder

In het Kerkblad van de Geref. Kerk van Maastricht troffen we de volgende „Verzuchting” aan:

Vroeger moesten de vrijgemaakte kerken nogal eens de beschuldiging verwerken, dat ze Schilder-kerken (of ook wel: Schilder-kerkjes, dat klinkt nog mooier) waren. De vrijgemaakten hebben dat natuurlijk niet op zich laten zitten, en deze beschuldiging met alle kracht van zich geworpen; ze hebben daartegenover altijd de pretentie gevoerd, dat ze niet anders wilden zijn dan kerken van Christus.

Maar soms ben je tot de verzuchting geneigd: waren we dat maar, waren we maar wat meer Schilder-kerken. Het behoeft natuurlijk geen betoog, dat ik met die verzuchting wat anders bedoel, dan wat de beschuldiging bedoelt te zeggen. Het woord „kerk” in de beschuldiging, betekent immers eigenlijk „groep”, „partij”. Natuurlijk moeten we dat nooit worden. Leest u maar wat Paulus schrijft in de eerste brief aan de Corinthiërs: Ik bedoel dit, dat ieder zijn leus heeft: Ik ben van Paulus. En ik van Apollos. En ik van Cephas. En ik van Christus. Is Christus gedeeld? Is Paulus voor U gekruisigd? of zijt ge in de naam van Paulus gedoopt? Ik bedoel alleen maar te zeggen: Waren wij maar wat meer kerken, waarin naar Schilder (als hij sprak en schreef naar de Schrift) echt geluisterd werd.

Soms kom je tot die verzuchting. Zo ging het mij althans, toen ik een paar weken geleden in een oude jaargang van „De Reformatie” bladerde. Toevallig viel mijn oog toen op een artikel dat K. Schilder schreef in nr 35 van de 26e jaargang van genoemd blad (2 juni 1951). Ik wil uit dat artikel straks één en ander citeren. Ik bladerde daarna wat verder in deze jaargang. Ik trof meerdere uitspraken van K. S. aan, die wij ons, naar mijn bescheiden mening, voor gezegd kunnen houden. Daaruit wil ik ook één en ander doorgeven.

Ik begin bij de nrs 22 en 29 van genoemde jaargang. Ik zet daarboven:

De breedte van de kerk.

K. S. schrijft in nr 22, onder het opschrift: Goed vrijgemaakt, het volgende.

„Men kan nogal eens beleven, dat tusschen broeders van éénzelfde kerk, van wie A over bepaalde kwesties (politiek, verenigingsleven, voortgaande reformatie etc.) anders denkt dan B, zich een gesprek ontwikkelt als volgt:

A tot B: als jij zóó denkt, dan ben jij niet goed vrijgemaakt; want vrijmaking betekent een open oor willen houden voor alle consequenties, die ik trek.

B tot A: Zwijs maar, als je niet anders spreken kunt, want ik heb met in '44 met volle overtuiging vrijgemaakt, ik ben dus net zo goed vrijgemaakt als jij en wil die kritiek van jou niet horen.

Soms eindigt 't gesprek op de bekende manier: niet doorgesproken; hoofden heet, harten koud.”

Uit het vele dat K. S. over die zaak schrijft, haal ik dan alleen het volgende aan:

„Hebben we mekaar vóór 1944 om de ooren geslagen met 't zeggen: je bent geen goeie afgescheidene? Geen goeie Doleerende? We hebben wel gezegd: Laat Grosheide een kandidaat niet dwingen, te verklaren dat Hel. de Cock een ketter was, toen hij zei: sacramenten verzegelen geen inwendige aanwezigheid genade, maar de belofte Gods. Maar we hebben niet gezegd: Grosheide, wees een tweede Hel. de Cock.”

Daarmee zegt K. S. toch: we hebben in 1944 de ruimte van de kerk die er voor dien was willen houden. Dat blijkt ook uit het volgende citaat, waaronder ik wel een dikke streep zou willen zetten:

„Ik wou voor wat ons betreft terug willen naar de BREEDTE van alle getallen, die we vóór 1944 hadden (en nóg breeder) en dan met al die getallen doordringen naar de diepte van waarachtige reformatie, zoals die vereischt was en bepleit vóór 1944.”

Nog één zinnetje uit dit artikel:

„Wij zijn goed vrijgemaakt, om weer de goeie gereformeerden van vóór '44 te worden.”

In nr. 29 van deze jaargang, antwoordt Schilder op allerlei reacties, die losgekomen waren op het artikel waaruit ik hierboven citeerde. Daarin schrijft hij:

„Iedereen, die, net als wij allemaal, erkende vóór 1944: dit volkje hoort bij mekaar, en als ze „wat hebben”, dan moeten ze het samen naar de goede regelen met-mekaar-uitvechten, en dan ná 1944 herzeigt: dit volkje hoort nóg altijd bij mekaar, en als we „wat hebben”, dan moeten we het samen naar de goede regelen uitvechten, is „goed vrijgemaakt”. Want vrijmaking betekent nooit en nooit dat je op zulk een kerkje aanstuurt, als den jongen dr. Ridderbos in zijn propaganda-stukjes tegen ons voor oogen schijnt te staan: een kerkje van lui, die aanstaan, die van gelijke gezindheid zijn, waar je een goeien „geest” (!) vindt, en een aristocratie-van-den-geest, zoals je zelf die meent te zien. Spuw maar op zoo'n „kerkje”. En geloof, dat God heel wat „raar” volk bijeenbrengt onder de goede en vruchtdragende leiding van zijn Woord en Geest, bekend uit Schrift en belijdenis, en een daarop gebouwde Kerken-ordening”.

„Tot het goed vrijgemaakt zijn behoort:

a. dat je met alle „rare” snuiters (te beginnen met jezelf) wilt samenleven in één kerkverband, met allen, die gewillig en bereid zijn, langs den gerodenden weg elkaar te dragen in meningsverschillen, die pas langzaam, langzaam kunnen worden opgelost qua geschillen, en die, zoodra het hun bij gebreken noodzaak (!) gelukt mócht zijn (wat een heele toer vaak is) een geschil-van-meening te formuleren in confessionele taal, het langs den gerodenden weg te behandelen naar Schrift en Belijdenis.”

Ik zou nog wel even kunnen doorgaan met citeren, maar de ruimte is bijna op. Daarom alleen nog iets uit de toepassing die K. S. maakte:

ad a) „„Goed vrijgemaakte” mensen, die zich in hun trouw van 1944 willen bevestigd vinden, zullen dus willen samenleven binnen een kerkverband met iedereen die op dit punt met hen eensgezestes is. Mits de voorwaarde van bereidheid tot verder onderzoek van goed geformuleerde meningsverschillen (stel eens, dat het er toe kwam, of komen móest) er steeds bij genomen wordt. Want óók om eerlijk, d.w.z. naar de aangenomen kerkenordening elkaar te KUNNEN bestrijden, zijn we vrijgemaakt; de kerkscheurders van 1944 hebben met hun kerkrechtelijke kramerij ons de gelegenheid voor een eerlijken strijd willen ontnemen....”

Het is nodig zulke woorden van prof. Schilder in gedachtenis te houden. En om de zaak waarover het daarin gaat. En om de gedachtenis de man die ze schreef.

C. V.

De protestanten in Spanje

Uit de Telegraaf knipte ik dit artikel. Het werd geschreven door Jac. Roos.

De protestanten in Spanje hebben zondag 10 januari als dag van de geloofsvrijheid uitgeroepen. In hun kerkdiensten zal dan de reeds zo lang verwachte, maar nog steeds niet verkregen, vrijheid van godsdienst centraal staan. En de protestantenwet dan, zal men vragen. Wel, een dezer dagen is bekend gemaakt dat de afkondiging van deze wet voorlopig van de baan is, tenminste zolang het concilie zich niet definitief uitgesproken heeft over de godsdienstvrijheid. En dat is nu juist door manipulaties van „hogerhand” aan het eind van de derde concilieperiode niet gebeurd. Voorlopig is de monopoliepositie van de r.k. kerk in Spanje dus weer verzekerd!

Zeven jaar lang zijn door Spaanse persbureau's berichten de wereld ingezonden dat een protestantenstatuut op komst is, dat hoofdzakelijk het werk is van de op dit punt vooruitstrevende Spaanse minister van Buitenlandse Zaken, Fernando Mario Castiella. Deze berichten werden regelmatig opgenomen. Het doel was gelukt: de indruk te wekken dat Spanje, zij het wat laat, de menselijke vrijheden nu ook gaat garanderen.

Goed, die zaak had wat verfraging gekregen, maar dit jaar zou dan toch de afkondiging plaatsvinden. De regie was af: Het Spaanse bisschoppencollege heeft de wet goedgekeurd. De Spaanse ministerraad eveneens. Het Vaticaan geeft z'n fiat. Nu nog de Cortes, het parlement. De bladen die spraken van nog enkele maanden, weten nu uit goede bron te melden: nog een kwestie van weken, dagen.

Dan valt de stilte. Wie is hier de spelbreker: Kerk of staat? Het Spaanse episcopaat? Maar slechts 25 van de 80 leden tellende hiërarchie heeft het verzoek ondertekend tot uitstel van het protestantenstatuut, vertelde aartsbisschop Vincente Eurique y Taranea aan het dagblad Ya. Oude wapenbroeders van Franco in de regering? Of zou de Falange hier de hand in

gehad hebben; die zit immers nog hoog te paard. De agitatie van de Carlisten zal dit toch niet veroorzaakt hebben, al hebben ze wel alles gedaan om de wet te torpederen. In hun blad Montejurra verklaarden zij verontwaardigd dat het statuut een verkrachting van de fundamentele waarden betekent, het verbreken van de (r) katholieke eenheid van het land, een verraad aan de doden van de kruistocht (de burgeroorlog). Kortom: Protestant zijn is verraad plegen aan de Spaanse natie. Al met al een gevaarlijk staaltje van demagogie. Een ander argument was: Het Spaanse volk is nog niet rijp voor de confrontatie tussen r. katholicisme en protestantisme.

Merkwaardig is dat de tekst van deze protestantenwet nog steeds niet vrijgegeven is. Tijdens een verblijf in Spanje vroegen we enkele predikanten naar hun mening over het effect als de wet van kracht zou worden. We weten even weinig als u, was het eensluidende antwoord. Wij moeten het n.l. ook van de pers hebben. Er wordt wel over ons besloten, maar geheel zonder ons. Apartheid dus, zeiden wij. Dit begrip bleken ze volledig te kennen. Het hoofd van de Spaanse evangelische commissie voor de verdediging van de rechten van de protestanten, dr. José Cardona Gregori, heeft zeer onlangs wel gewaarschuwd: bij de uitvoering van de wet zal er nog geen sprake zijn van vrijheid van godsdienst, meer van tolerantie. De punten waar het om gaat zouden zijn: De protestantse kerken zouden rechtspersoonlijkheid kunnen krijgen, d.w.z. zouden eigendommen mogen hebben (nu zijn kerken, kapellen en gebouwtjes meestal Duits, Nederlands, Engels of Amerikaans bezit). Het burgerlijk gemengde huwelijk van protestanten en rooms katholieken zou mogelijk worden.

Niet r.k. militairen zouden vrijstelling kunnen krijgen van de verplichte bijwoning van de mis. Problemen rond begrafenissen, onderwijs, publicaties en opleidingen zouden geregeld worden. Propaganda van het geloof zou verboden blijven.

Op al deze „voorrechten” zullen de Spaanse protestanten dus nog even moeten wachten.

In het Europese land Spanje is van hogerhand besloten alsnog voorlopig de 30.000 protestanten als derderangs burgers te blijven behandelen. De pauselijke encycliciek Ecclesiam Suam is kennelijk nog niet in het Spaans vertaald.

De situatie van de protestanten in Spanje blijft moeilijk.

Laten we voor hen doen wat we kunnen en laten we aan hen denken in onze gebeden.

„Het vak van predikant”

Dezer dagen kreeg ik het volgende „gedicht” onder ogen. Ik geef dit geestige poëem graag hier door.

Hoe ondankbaar in dit land
is het vak van predikant!
Altoos eist men van zo'n knaap
zeven poten aan één schaap.

In het geestelijke werk
Moet hij vaardig zijn en sterk,
doch, daarnaast, de dienst des Heren
vakbekwaam organiseren.

Gaat hij veel op huisbezoek,
„dominee leest nooit een boek”;
maar studeert hij steeds nog verder
heet ie „leraar, maar geen herder”.

Als hij in de kerkeraad
zich bescheiden gelden laat,
is de weleerwaarde man
een „dictator” en „tiran”.

Maar wanneer hij daarentegen
ieder lid van dit college
in zijn waarde laat, verluidt:
„er gaat weinig van hem uit”.

Als hij 't leven ernstig neemt,
is hij „stijf” en „wereldvreemd”.
Is hij vlot, bij spel en sport,
dan komt hij „waardigheid” te kort.

Streeft hij, met de beste intentie,
naar wat kansel-eloquentie,
men weet smalend te vertellen
dat hij zich staat aan te stellen.

Zo hij met angstvalligheid
alle retoriek vermijdt,
is de goeie man voorzeker
saai en droog en geen goed spreker.

Legt hij zich met mate toe
op liturgie, 't heet „Rooms gedoe”;
maar zo niet, dan heeft hij weer
„Geen gevoel voor stijl en sfeer”.

Is hij voluit theoloog,
prompt zegt men: „hij grijpt te hoog”.
Tracht hij populair te spreken,
men zegt: „Praatjes, maar geen preken”.

Weegt bij hem een enkele keer 't leven zwaarder dan de leer, hem dit scherpe vonnis wacht: „ethisch”, „dierbaar” en „halfzacht”.

Wil hij 't vrome volk vergaderen, rond de leer der Dordtse vaders, stellig treft hem het verwijt, dat het hart er scha bij lijdt.

Werk hij echter van de stoel op het innerlijk gevoel, heel het kerkelijk publiek zegt misprijzend: „vaag-mystiek”.

Als hij wijsheid heeft vergaard uit de leer van Karel Baarth, klinkt hem tegen: „geeft gij zo de genade niet cadeau?”

Legt hij somtijds in zijn lering een accent op de bekering, ach, dan is dat ook weer mis, wijl zulks „methodistisch” is.

Is hij scherp in zijn reactie op Anselmus' satisfactie, dan doet hij — zo wordt gemord — de Gerechtigheid te-kort.

Wat hij laat of wat hij doet, nooit en nimmer is het goed. Te allen tijd rust op zijn werk 't kritisch oog van volk en kerk.

Daarom: heil de predikant, die — 't klinkt vreemd in dit verband! — heel dit heksenwerk verricht met een opgewekt gezicht.

Met de aan ironie en satire eigen overdrijving worden in dit rijm toch wel enkele ware dingen gezegd.

Dominees hebben het niet makkelijk in onze tijd.

Laten ze maar goed luisteren naar de op hen uitgebrachte kritiek — en voorts trouw zijn in wat ze bij hun bevestiging hebben beloofd.

„Naarstigheid doen”

Over deze woorden van de Kerkorde schreef ds v. d. Brink in het Kerkblad van Eindhoven o.a. het volgende:

We vragen alle aandacht voor art. 86 K.O., een artikel, waarop prof. P. Deddens ons op college telkens weer met nadruk wees.

Het luidt als volgt:

Deze artikelen, de wettelijke ordening der kerken aangaande zijn alzo gesteld en aangenomen met gemeen accoord, dat zij, zo het profijt der kerken anders vereiste, veranderd, vermeerderd of verminderd mogen en behoren te worden. Het zal nochtans geen bijzondere gemeente, classe of synode vrijstaan zulks te doen, maar ze zullen naarstig doen dit te onderhouden, totdat anders van de Generale of nationale synode verordend wordt.

Het eerste wat opvalt is dit, dat er volgens dit artikel situaties kunnen komen, waarin de bepalingen van de K.O. veranderd etc. mogen en zelfs BEHOREN te worden. Welke de veranderde situaties zijn, die aanleiding zouden kunnen geven tot noodzakelijke herziening van de K.O. wordt duidelijk uit het slotartikel van de Artikelen van Wezel (1568).

Daar staat nl. dat zulks gebeuren zal als God door onze Here Jezus Christus in Nederland „overvloediger Zijn genade te eniger tijd zal believen uit te storten, zo ten aanzien van een Godvruchtige Reformatie der overheden, zo ten aanzien des kerkelijken wasdoms.”

Het is wel duidelijk: de K.O. is nimmer bedoeld een corset te zijn, waarin een zich reformerende kerk zich niet behaaglijk zou kunnen voelen. ALS de Here in Zijn genade voortgaande reformatie geeft, MOET de K.O. meegroeien. Dat is het principe. Dat is toch wel het tegendeel van een wettische visie.

Natuurlijk moet nog eens herhaald worden, dat zulk een verandering gezamenlijk moet worden tot stand gebracht. We stemmen in met wat prof. Veenhof onlangs schreef: een kerk, die op eigen houtje vernieuwingen pleegt, handelt niet naar de liefde.

Intussen blijkt ook uit de rest van dit artikel, dat het in de K.O. niet gaat om eisen, die een wettische gehoorzaamheid vragen. En ik herinner me levendig hoe nadrukkelijk prof. Deddens op college ons wees, op wat nu volgt.

Hij verwees daarbij naar de Collegevoordrachten van prof. Dr. F. L. Rutgers, uitgegeven door Dr. J. de Jong, een werk, dat hij verplicht stelde voor tentamenstudie en dat naar zijn oordeel van het hoogste belang was.

Op pag. 185 leest men wat prof. Rutgers doerde over de passage waar staat, dat de kerken „naarstigheid zullen doen” om de K.O. te onderhouden.

Rutgers begint met de opmerking, dat een plaatselijke kerk, die in één of ander opzicht

een bepaling van de K.O. niet houdt, met dit artikel zelfs in strijd komt, de K.O. nog niet wijzigt. Daar is geen sprake van.

Een plaatselijke kerk, aldus Rutgers, die terwille van de orde (het grote doel van de K.O.), een bepaling van de K.O. niet volgt, bedoelt niet de K.O. te wijzigen en verandert het artikel evenmin. Zij verlangt niet, dat andere kerken ook zo handelen.

Alleen voor zichzelf wijkt ze af.

Intussen — zo gaat Rutgers verder — moeten de kerken „naarstigheid doen die te onderhouden”. Ik citeer Rutgers nu letterlijk: „De uitdrukking is opmerkelijk: „operam dabunt”, ook wel vertaald door: „zij arbeiden”. Zulke eene uitdrukking komt niet voor in het burgerlijke wetboek, ook niet in de kerkelijke regelingen van Roomschen, Episcopalen en Collegialen. Daarin wordt niet gezegd, dat de kerken naarstigheid zullen doen, maar zij zijn verplicht die geheel te onderhouden. In de Geref. kerken-ordening is het woord „naarstigheid” met opzet en zeer juist gekozen. Op kerkelijk gebied wordt bij de Geref. kerken niet voorgeschreven eene strenge, slaafsche, letterlijke opvatting van alle bepalingen. In de Geref. kerken is de mogelijkheid opengelaten, dat men nu en dan, hier en daar eenigszins daarvan afwijkt. Dat blijkt uit de uitdrukking van dit artikel, maar ook uit allerlei andere omstandigheden.”

Rutgers noemt dan:

1e. Het feit, dat in oude handboekjes niet alleen de K.O. van 1618 werd opgenomen, maar ook alle artikelen van vorige synodes. Dit deed men niet uit historische interesse, maar omdat vroegere synoden de zaak soms scherper hadden geformuleerd voor een bepaalde situatie. Handelde men naar de één of andere oudere redactie, dan handelde men in de geest van de K.O. Zoiets, zegt Rutgers, zal nooit geschieden bij de uitgave van een Burgerlijk wetboek.

„Eene burgerlijke wet moet stiptelijk ad literam opgevolgd.

Eene kerkenordening echter is niet gebiedend, en kan niet letterlijk aan alle kerken opgelegd worden.”

2e. De Geref. Kerken hebben vanaf de 16e eeuw betrekkelijk weinig procedures gehad, die betrekking hadden op de handhaving van de K.O. Daarentegen heel wat, die betrekking hadden op de leer. Daarop werd stipt toegezien. Van de leer mocht niet worden afgeweken. Kleine afwijkingen van de K.O. werden goedgekeurd, als het in het belang was van de kerk, van orde en rust. Reglementaire precisie viel niet in de smaak van de Gereformeerden. Anders is het bij de hiërarchie. Daar gaat het primair om de orde.”

De waarheid komt er minder op aan. Bij de Gereformeerden was het andersom.

Voetius stelt drie regels vast voor afwijking van de K.O.

1. Het doel van de afwijking moet altijd zijn het belang der kerken en de goede orde. Niet mag afgeweken worden als iemand zijn eigen zin wil volgen, omdat hij heersen wil of bandeloos is.
2. De afwijking moet als afwijking erkend worden en mag niet in de K.O. worden aangebracht of andere kerken opgelegd.
3. Als er kwestie komt over de vraag of de goede orde afwijking noodzakelijk maakt, ja dan neen, dan moet de afwijking onderworpen worden aan het oordeel van een bevoegde vergadering: die van een kerkedienaar aan dat van de kerkeraad; die van de kerkeraad aan dat van de classis enz. Aan het oordeel van die vergadering moet men zich onderwerpen.

Vrijheid zonder bandeloosheid!!

Tot zover een samenvatting van wat Rutgers hierover zegt.

Het verhaal was wat lang.

Maar de zaak is belangrijk.

Niemand mag onderwerping aan de K.O. eisen als aan een nieuwe wet. Om waarlijk vrij te zijn heeft Christus vrijgemaakt, zegt Paulus. Laat u dan niet weer een slavenjuk opleggen (Gal. 5 : 1).

De zaak werd actueel, nadat op de G.S. de uitslag 13 - 14 viel in de vraag naar de schorsingswaardigheid van Ds. Van der Ziel. Men kon toen horen zeggen: regel is regel, letter is letter: art. 31 zegt, dat alle zaken beslist zijn met meerderheid van stemmen!

Het lijkt me echter duidelijk, dat in een zaak als deze, bij een zo minimaal stemmenverschil, nooit onderwerping aan de meerderheid mag worden geëist, als aan een wet. Als dan de vraag wordt gesteld: Broeders, is dit nu bevorderlijk voor de goede orde - dan mag op die vraag wel behoorlijk worden ingegaan.

Anderzijds heeft niemand het recht om de vrijheid in Christus te maken tot losbandigheid. In het voorgaande wordt steeds gesproken over kleine afwijkingen. Men mag op het soepele K.O.-gebruik b.v. geen beroep doen om de regel van art. 79 buiten werking te stellen, die zegt, dat een predikant eerst geschorst mag worden op het gunstige advies van de naastgelegen kerkeraad.

Het gaat in dit artikel om de handhaving van de rechtszekerheid van een predikant. Hij moet

bewaard blijven voor eventuele grillen van zijn kerkeraad. Daar mag men niet aan tornen. En doet zich een situatie voor, waarin een andere regeling noodzakelijk schijnt (en zulks lijkt mogelijk), dan zal toch altijd de christelijke regel van Voetius moeten worden nagekomen: wie wil afwijken, moet de vraag naar de geoorlooftheid eerst voorleggen aan de meerdere vergadering.

Geen vrijheid tot bandeloosheid!

Het doel van dit artikel was echter te waarschuwen voor een nova lex, een nieuwe wet.

Houdt dus stand (!), zegt Paulus.

Laat u niet weer een slavenjuk opleggen.

Ook niet dat van de K.O. ten aanzien waarvan U naarstigheid moet doen om die te onderhouden.

C. V.

KERKNIEUWS

Preekconsent. Aan student J. Kranenburg is door de classis Kampen preekconsent verleend. Zijn adres is Woonark „t Kunsig nest”, Ganzediep, Kampen.

Candidaats-examen: geslaagd voor het candidaats-examen de heer H. Schuurman, Biltstraat 192 bis, Utrecht.

ADRESSEN

Ds A. G. Versteeg, Wilhelminalaan 2, Stadskanaal. Tel. 05990-3513.

Noordbergum, adres kerkeraad: Ds H. J. Venhuizen, Rijksweg 243, Quartrebras (post Hardegarijp). Tel 05110-453.

INGEZONDEN

JAARVERGADERING ICCC

Voor de tiende maal belegt de **Organisatie ter bevordering van het werk van de ICCC in Nederland** een jaarlijkse vergadering in Utrecht. Dit jaar zal de bijeenkomst worden gehouden D.V. op zaterdag 22 mei a.s. in één der zalen van het Jaarbeursrestaurant, Vredenburg, Utrecht.

Sprekers zijn:

Ds. D. H. Borgers, Geref. predikant te Nijverdal;
Ds. J. Gravendeel, predikant in algemene dienst van de Belgische Evangelische Zending;
Ds. M. Vreugdenhil, voorzitter van de Nederlandse ICCC-Organisatie;
Ds. J. C. Maris, Europese secretaris v. d. ICCC;
D. M. Boogaard, voorzitter van het ICCC-Jeugdcontact.

Ds. Borgers zal spreken over het thema „Is Rome veranderd?”, terwijl Ds. Gravendeel spreekt over „Handen omhoog!!!”.

De vergadering begint om 10.30 uur en is voor iedereen toegankelijk.

De ICCC-Organisatie wil o.a. „voorlichting geven over de wereldwijde worsteling tussen waarachtig Christendom en valse oecumenicit; onvermoeid waarschuwen voor compromis in het werk des Heren; samenwerken met soortgelijke organisaties in andere landen ter bevordering van de doelstellingen van de Internationale Raad van Christelijke Kerken (ICCC)”.

Particulieren en plaatselijke gemeenten van zeven verschillende Nederlandse kerken zijn in de Nederlandse ICCC-Organisatie vertegenwoordigd.

Ter overname:

POPMA LEVENSBESCHOUWING, 6 dln

(met verplichte overname van inschrijving op 7de deel) f 85.— of bod.

Brieven onder nr 12 Administratie „Opbouw”, Slotlaan 220, Zeist.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij